

UIT HEUSDENHOOTS HISTORIE 24a

In samenwerking met Heemkundekring Paulus van Daesdonck

Toon van de Wiel, beeldend kunstenaar

Op 10 december 1910 werd in Breda Toon van de Wiel geboren. Zijn volledige voornamen luiden: Antonius, Josephus, Maria, zie een kopie van de geboorteakte.

Toon was het vijfde kind van het echtpaar Adrianus, Johannes van de Wiel en Maria Paulina Serrien. Het echtpaar kreeg twaalf kinderen vanaf 1904 tot in 1922.

De vader van Toon werd in 1873 geboren in Stratum (later deel van Eindhoven) en zijn moeder in 1879 te Niel in België. Dat ligt ten zuiden van Antwerpen. Hun eerste kind Catharina werd in 1904 te Leiden geboren. Antonia, hun tweede kind, zag het levenslicht in 1907 te Breda. In het adresboek van Breda per 1 januari 1906 komt de familie het eerst voor. Ze woonden toen aan het Van Coothplein. Later vestigden zij zich aan de Sophiastreet. In het adresboek van 1908 staat hun naam nog vermeld bij Van Coothplein, in 1911 is dat Sophiastreet. Van tussenliggende jaren is geen adresboek te raadplegen.

Het beroep van vader is vermeldingswaardig, hij is actief op religieus gebied. Als aanduidingen van zijn beroep worden vermeld: handel in kerkornamenten en borduursels, kerkschilder, borduurwerker, kerkelijk kunstschilder, kunstschilder van kerkelijke kunst. Op de site Paramentica over historisch kerkelijk textiel in Europa wordt bij Nederlandse Ateliers vermeld: A.J. van de Wiel -St Antoniushuis- in Breda met als vroegste datum 1905 en als laatste datum 1956.

Het is dus niet verwonderlijk dat zoon Toon artistiek begaafd was en bovendien kunstwerken ontwierp die soms christelijk religieus van aard waren.

Artistieke opleiding

De artistieke opleiding van Toon vond plaats in de Academieklas, afdeling beeldhouwen, van de Katholieke Leergangen in Tilburg en aan de Kunstnijverheidsschool in Den Haag. Toon had als leermeesters Jan van Delft en August Falize.

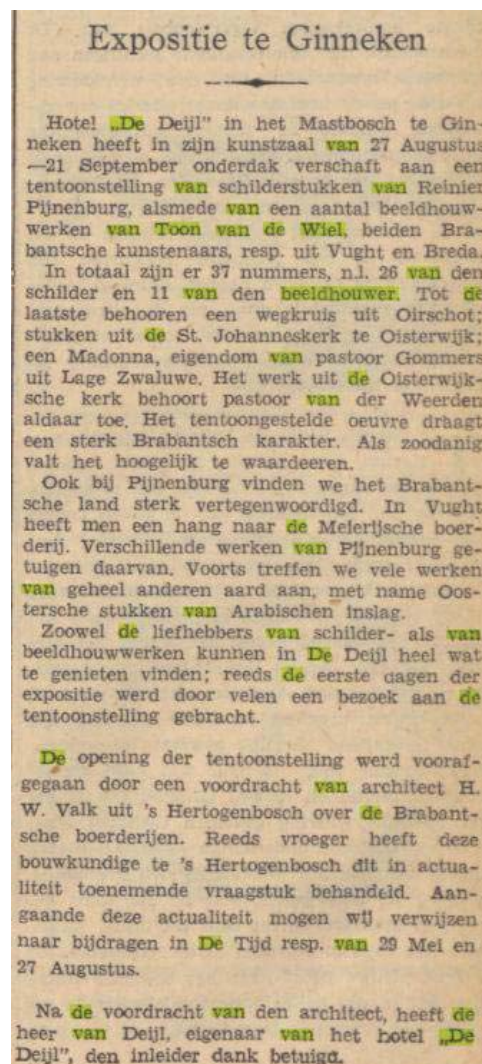
Johannes Petrus van Delft was een in Waalwijk (1879) geboren schilder, tekenaar en tekenleraar en werkte in meerdere plaatsen, zoals Waalwijk, 's-Hertogenbosch en Amsterdam. Hij was ook werkzaam in Tilburg en overleed aldaar in 1952.

Augustinus, Franciscus, Henri Falize is in 1875 in Wageningen geboren. Hij was beeldhouwer en medailleur.

Hij werkte in diverse plaatsen zoals Amsterdam, Wageningen en Nijmegen, maar ook in het buitenland, in Keulen en de stad Luik. August Falize stierf in 1936 te Wageningen.

Gezamenlijke expositie

Samen met kunstschilder Reinier Pijnenburg exposeerde Toon van de Wiel vóór de Tweede Wereldoorlog in Hotel "De Deijl" te Ginneken. In het verslag van deze tentoonstelling in een krant uit 1938

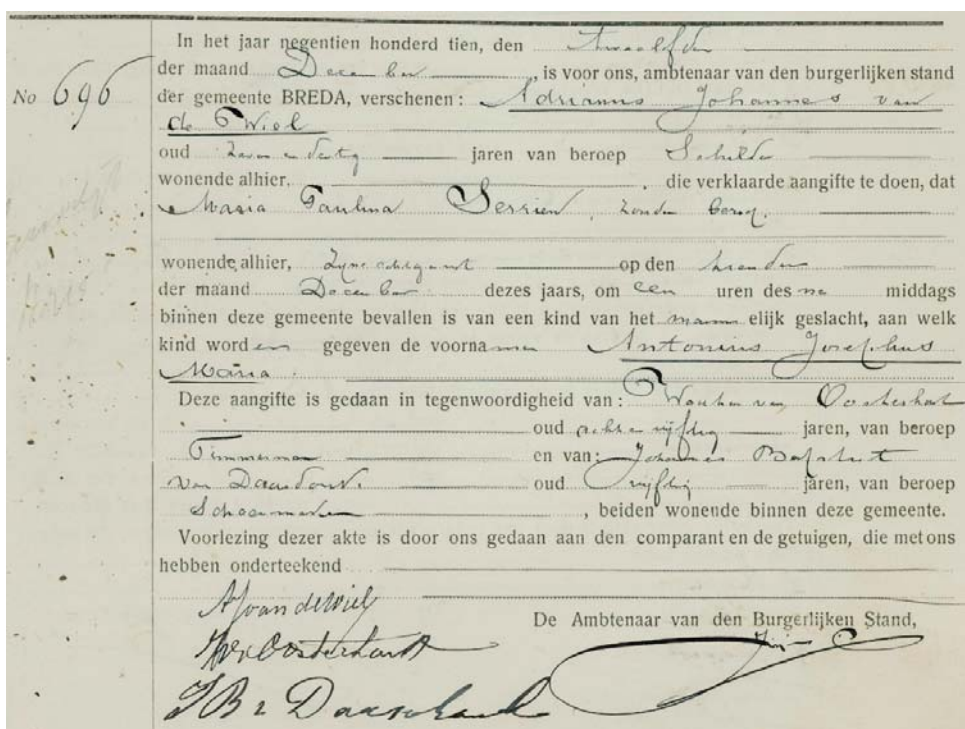

Verslag van de tentoonstelling van kunstenaars Reinier Pijnenburg en Toon van de Wiel te Ginneken. Bericht uit de krant De Tijd van 2 september 1938.

worden ook een aantal kunstwerken van Toon van de Wiel genoemd.

Heusdenhout

Eind dertiger jaren van vorige eeuw liet kunstenaar Toon van de Wiel aan de Heusdenhoutschestraat in Heusdenhout een huis bouwen. De bouwer van de woning was aannemer Drik van den Broek die schuin tegenover de bouwplaats woonde. Het huis werd speciaal ingericht voor het maken van kunstzinnige werken. Het atelier, de ruimte waarin gewerkt werd, was geheel open en zonder verdiepingen, zodat je de spanten kon zien. Aan de achterzijde was het atelier geheel voorzien van kozijnen met glas. Er kwam noorderlicht naar binnen, voor kunstenaars het meest ideale licht om te werken. Grote deuren aan de oostzijde

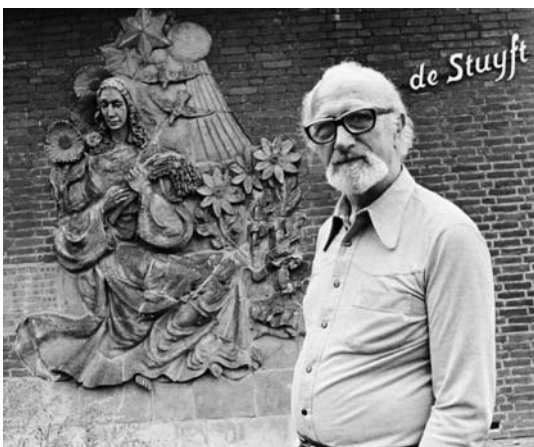
Kopie uit het register van geboorten in 1910 te Breda

gaven de mogelijkheid om kunstobjecten van behoorlijke omvang gemakkelijk uit het atelier te halen.

De succesvolle beeldend kunstenaar Toon van de Wiel gaf zijn huis daarnaast nog enkele duidelijke kenmerken. Een in terra cotta gemaakt beeld in de voorgevel en de naam De Stuyft, naar de buurtschap. Toon werkte vaak in terra cotta, maar ook in tufsteen. De in roodbakkende terra cotta vervaardigde kunstvoorwerpen werden vanuit het atelier naar de steenfabriek in Dorst vervoerd om gebakken te worden.

Het vroegere huis van Toon van de Wiel is nog kenmerkend aanwezig op het adres Kapelstraat 21, zoals dat deel van de vroegere Heusdenhoutsestraat na de annexatie van 1961 ook is genoemd. In latere jaren -na het vertrek van Toon- werd in het huis een zolderverdieping aangebracht.

Toon van de Wiel voor de gevel van zijn huis dat hij liet bouwen, met het kunstwerk van zijn hand. Toon is even terug uit Brazilië ongeveer dertig jaar nadat hij in 1947 naar dat land emigreerde. Johan van Gurp maakte van de beeldend kunstenaar op 20 juli 1976 een foto.

Leermeester

De beeldhouwer Bart (Bartholomeus J.M. Welten, *Breda 03-10-1922 en †Ulvenhout 29-11-1970) ging al vroeg bij Toon van de Wiel in de leer. De beeldhouwer en latere docent aan St. Joost werkte in diverse plaatsen en liet ondanks zijn vroege overlijden veel werk na. Ook behaalde hij in 1960 summa cum laude het doctoraat in de oudheidkunde en kunstgeschiedenis.

Ook de op 24 juli 2012 op 90-jarige leeftijd overleden beeldend kunstenaar Hein Koreman, die onder meer het monument bij de St. Annakapel heeft gemaakt, heeft bij Toon van de Wiel een deel van zijn artistieke opleiding genoten. Hein Koreman, beeldhouwer en medailleur, werd geboren in Lage Zwaluwe op 28 september 1921. Hij maakte vele werken die met name in Breda en in andere steden hun plaats vonden.

Van hem wordt verteld dat Toon van de Wiel in de artistieke loopbaan van Hein niet veel zag. De praktijk heeft echter totaal anders uitgewezen gezien de vele aansprekende kunstzinnige prestaties van Hein Koreman.

Herinneringen

Een beeldend kunstenaar in een agrarisch dorp als Heusdenhout was destijds uiteraard opzienbarend. Waar in het kapeldorp vele dorpsbewoners een bijnaam hadden gold dat ook voor Toon van de Wiel. Vanwege zijn baard werd hij in Heusdenhout 'de Sik' genoemd. Het geven en gebruiken van een bijnaam aan een persoon kwam niet alleen in die tijd voor, het gebeurt ook nu nog.

Toon van de Wiel sprak aannemer Drik van den Broek eens aan op het feit dat zijn zoon hem had nageroepen. Toon vond dat het zontje van Drik hem had uitgescholden. Vader van den Broek drong er bij Toon op aan om te zeggen met welk woord zijn zontje hem had beledigd. Aanvankelijk kreeg Toon van de Wiel dat woord niet over zijn lippen. Na lang aandringen en doorvragen kwam het hoge woord 'sik' er uit.

Frans Sterkens, geboren op 25 juli 1931 en één van onze historische bronnen, vertelt van zijn artistieke prestatie als jongen bij Toon van de Wiel

Aan de Heusdenhoutsestraat woonde ook de Familie Sterkens. Moeder Sterkens-Laurijssen was afkomstig van Ulicoten en had in Heusdenhout het houden van kippen op aanzienlijke schaal ingevoerd. Hun zoon Frans, geboren in 1931 en een gewaardeerde bron van de heemkundering, herinnert zich nog dat hij vroeger creatief bezig is geweest. Van aan elkaar gemaakte luciferdoosjes, beplakt met afgebrande lucifers had hij een kruisbeeld gemaakt. Hij wilde graag de crucifix compleet maken met een afbeelding van de gekruisigde Christus. Niet een gekocht exemplaar, maar zelf gemaakt. Hij stelde zijn moeder voor om naar kunstenaar Toon van de Wiel te gaan, die ook in de

Heusdenhoutsestraat woonde in het woonhuis met de naam 'De Stuyft'. Zijn moeder vond het geen goed idee, maar Frans ging er toch naar toe.

De kunstenaar ontving Frans vriendelijk, gaf hem een rondleiding en wilde graag meewerken. Frans mocht enkele keren op zijn vrije woensdagmiddag terug komen om een afbeelding van gekruisigde Christus te maken.

Frans is geen kunstenaar geworden. Met zijn gezin verhuisde hij naar de Witsie in Tilburg en heeft er jarenlang in grote kassen bloemen en planten gekweekt.

Een recente foto van het huis dat Toon van de Wiel liet bouwen.

Gezin van Toon

In mei 1940 begon de Tweede Wereldoorlog en de bezetting voor onze streken. Enkele maanden daarna, op zaterdag 27 juli 1940 was de afkondiging van het voorgenomen huwelijk van Toon van de Wiel en zijn toekomstige bruid.

Het burgerlijk huwelijk van het paar vond plaats op 12 augustus 1940.

Op negenentwintigjarige leeftijd trad Toon die dag in het huwelijk met Anna Huberta Wick. Anna was geboren op 10 februari 1911 te Breda en dus twee maanden jonger dan Toon. Het echtpaar zou gezegend worden met vijf kinderen: Maria, Frank, Anna, Kathy en Alvaro, waarvan de eerste drie in Heusdenhout geboren zijn.

Overzee

Voor de bevolking is een oorlogssituatie uitermate beklemmend. De bezetters van destijds -en degenen die met hen heulden- maakten in die periode de dienst uit. Voor hen die niets met de bezetters te maken wilden hebben waren het donkere tijden. Het is niet moeilijk voor te stellen dat het zeker gold voor beeldende kunstenaars. Ook in de jaren na de bevrijding was het maatschappelijk en economische leven nog niet op orde. Het herstel duurde jaren. Vele (boeren)-

gezinnen emigreerden na de oorlog om in overzeese gebieden hun toekomst en die van hun kinderen een betere kans te geven.

Ook het gezin van de Wiel-Wick heeft dat besluit genomen en emigreerde in 1947 naar Brazilië.

In het standaardwerk Lexicon van Nederlandse Beeldend Kunstenaars door Pieter Arie Scheen zijn de artistieke kwalificaties van Toon van de Wiel opgenomen. We lezen: schilder, architect, beeldhouwer, restauratie-architect, beeldhouwwerkrestaurateur, restauratie van kerken, interieurs, altaren, monumenten, enz.

In São Paulo gaf Toon les aan de Kunstacademie Escola de Artes e Comunicação Visual, nu gevestigd aan de Rua José Bonifácio 524 te Mogi das Cruzes. Mogi das Cruzes is een microregio van de deelstaat São Paulo in Brazilië. Ook gaf hij les aan de Kunstacademie in São Jose de Campos, een naastgelegen microregio. Toon van de Wiel stierf in Mogi das Cruzes, São Paulo Brazilië op 18 april 2008.

Moeder Anna Huberta Wick overleed op 18 februari 2010 op negenennegentigjarige leeftijd in Mogi das Cruzes.

REPÚBLICA DOS ESTADOS UNIDOS DO BRASIL
FICHA CONSULAR DE QUALIFICAÇÃO MODELO S.C. 139
96 a 29

Esta ficha, expedida em duas vias, será entregue à Polícia Marítima e à Imigração no porto de destino

Nome por extenso Anna Huberta VAN DE WIEL-WICK,
Admitido em território nacional em caráter permanente
Nos termos do art. 9ª letra --- do dec. n. 7967, de 1945
Lugar e data de nascimento Breda, 10/2/1911
Nacionalidade holandêsa Estado civil casada
Filiação (nome do Pai e da Mãe) Willem Adriaan WICK e Anna VISSER Profissão doméstica
Residência no país de origem Heusdenhoutsestraat 2b, Ginneken

FILHOS MENORES DE 18 ANOS	NOME	IDADE	SEXO
	Maria Paulina Anna A.	6 anos	feminina
	Franciscus Willem A.M.	4 anos	masculino
	Anna Lidwina Maria A.	2 anos	feminina

Passaporte n. 747287 expedido pelas autoridades de Comissario da Rainha-'s-Hertogenbosch na data 26/9/1946 visado sob n 207/1947

ASSINATURA DO PORTADOR: *A. van de Wiel Wick*

Consuldo Geral do Brasil em Amsterdam, 30 de Junho de 1947. *Celso Barbosa Cavalcanti, Vice-Cônsul.*

NOTA—Esta ficha deve ser preenchida e máquina pela autoridade consular, sendo as duas vias em original.

Met drie jonge kinderen vertrok het echtpaar van de Wiel-Wick vanuit Heusdenhout naar Brazilië

In een hierop volgende verhaal in Heusdenhouts Nieuws zal met name aandacht worden geschonken aan het artistieke werk van Toon van de Wiel vóór zijn vertrek naar Brazilië. In onze omgeving is zijn werk nog steeds te bewonderen. Voor dit verhaal speciale dank aan Dolf Piederiet, die -als digitale vorser via het internet- passende documenten wist te verkrijgen.

Mocht u nog meer weten over Toon van de Wiel of over andere zaken met betrekking tot de historie van Heusdenhout, we houden ons ten zeerste aanbevolen. E-mail: nieuws@heusdenhout.nl
Wergroep Heusdenhouts Historie van Heemkundekring Paulus van Daesdonck

